בשהחמיץ מחלוקת ומתניתין ר' יהודה וכן א"ר יוסי ברבי חנינא בשהחמיץ מחלוקת וא"ר נחמן אמר רבה בר אבוה א)תמד שלקחו בכסף מעשר ולבסוף החמיץ קנה מעשר מ"ט איגלאי מילתא למפרע דפירא הוא אלא מתניתין דקתני החמיץ אין לא החמיץ לא דלמא אי שבקיה הוה מחמיץ אמר רבה כששייר ממנו בכוס ולא החמיץ רבא אמר הא מני ר' יוחנן בן נורי היא ב)דתנן ג)ג' לוגין מים חסר קורטוב שנפל לתוכן קורטוב יין ומראיהן כמראה יין ונפלו למקוה לא פסלוהו ג' לוגין מים חסר קורטוב שנפל לתוכן קורטוב חלב ומראיהן כמראה מים ונפלו למקוה לא פסלוהו רבי יוחנן בן נורי אומר הכל הולך אחר המראה לאו א"ר יוחנן בתר חזותא אזלינן הכא נמי זיל בתר חזותא וטעמא וחזותא דהאי מיא נינהו ופליגא דרבי אלעזר דא"ר אלעזר הכל מודים שאין מפרישין עליו ממקום אחר אא"כ החמיץ קסבר בלא החמיץ מחלוקת ועד כאן לא מחייב רבי יהודה אלא מיניה וביה אבל מעלמא לא דלמא אתי לאפרושי מן החיוב על הפטור ומן הפטור על החיוב: ת"ר ד)התמד עד שלא החמיץ

משיקו

בשהחמיץ מחלוקת. אבל בשלא החמיץ רבי יהודה מודה דלאו פירא הוא ורבנן אפילו בשהחמיץ פליגי: **ומתניתין רבי יהודה היא.** ובשלא החמיץ לא בעי רב נחמן לאוקמי לפלוגתייהו ותיקום מתניתין כרבנן דקסבר ר"נ דכיון דבשלא מלא אלא כדי מדתו קא איירי אי לא החמיץ לא מחייב עליה רבי יהודה: **קנה מעשר.** ומי שהמעות בידו יכול לאכלו חוץ לירושלים מפני שנתחללו על התמד דאילו לא החמיץ הוו הנך מעות קיימי בקדושתייהו ביד המוכר: **איגלאי מילתא.** דבשעת לקיחה פירא הוה דנכנס בהם כח החרצנים אלא שעדיין לא נגמר וחילול מעליא הוא שאם לא היה יין בחרצנים לא היה מחמיץ לעולם: **אלא מתניתין דקתני.** לא החמיץ אין נקח בכסף מעשר ומשמע דאינה לקיחה והדמים קדושים ביד המוכר: **דלמא אי שבקיה הוה מחמיץ.** היכא דליתיה קמן ניזיל בתר רובא ורובא מחמיצין הן ומדקתני אין נקח ופוסל ש"מ כל כמה דלא החמיץ אע"פ שעתיד להחמיץ הויא שעתא מיהא לאו פירא הוא ולא הוי חלול: **כששייר ממנו.** מוכר זה בכוס ולא החמיץ: ב)**רבא אמר.** מתניתין דקתני א)עד שלא החמיץ פוסל את המקוה ואינו נקח בכסף מעשר ואע"ג דפירא הוא: **ר' יוחנן בן נורי היא.** דאזיל בתר חזותא ואמר קורטוב חלב משלים לג' לוגים לפסול מקוה משום דיש ב)לו מראה מים והכא נמי אע"ג דפירא הוא עד שלא החמיץ הואיל וחזותיה מיא פוסל את המקוה ולגבי מעשר נמי הואיל וחזותיה וטעמא מיא אינו נקח ג)ורב נחמן דאמר כרבנן דאמרי קורטוב חלב לא משלים לפסול את המקוה ואף ע"ג דחזותא דכולהו מיא הוא והכא נמי אע"ג דחזותיה מיא הואיל ופירא הוה לא פסיל מקוה ולגבי מעשר נמי נקח: **לא פסלוהו.** דאע"ג דאיכא שלשה לוגין שלמים כיון דחזותייהו דחמרא לא פסלי: **שלשה לוגין חסר קורטוב שנפל לתוכן קורטוב חלב.** שאינו דומה את מראה המים: **ומראיהן כמראה מים.** כיון דליכא שיעורא כמיא לא פסלי דרבנן תרתי בעו שיעורא וחזותא: **הכל הולך אחר המראה.** דכי היכי דאזלת ברישא בתר חזותא ואמרת לא פסלוהו סיפא נמי זיל בתר חזותא ואימא פסלוהו: **לאו א"ר יוחנן כו'.** רבא הוא דמסיים לה למילתיה דאוקי מתניתין כרבי יוחנן בן נורי: **והכא נמי.** דתמד עד שלא החמיץ ואע"פ שעתיד להחמיץ והשתא פירא הוא הואיל וחזותיה מיא פסיל מקוה ואינו נקח ורב נחמן כרבנן דאף ע"ג דחזותיה מיא לא פסיל דתרתי בעינן לפסול מקוה ד)[שיעורא וחזותא] ולענין מעשר נקח דאפירא קפיד רחמנא והא פירא הוא והכא לא בעי תרתי. ולבי מהסם ה)[משום דרישא משמע דאזיל בתר חזותא וסיפא משמע דלא אזיל בתר חזותא] ונראה בעיני דרבא חסר קורטוב תני ברישא ומשום דליכא שיעורא קאמר תנא קמא לא פסלוהו אבל שלשה לוגין שלמים אפילו מראיהן כמראה יין פסלי דרבנן לא קפדי אחזותא כלל והשתא מיתוקמא שפיר דרב נחמן ו)[דאזיל בתר בסוף אף ע"ג דהשתא חזותא מיא דאמר כת"ק דלא אזיל בתר חזותא ורבא דאמר כר"י] (דאמר כרבנן) והכי אמרינן בפרק קמא דמכות [ד.] אליבא דרבא דחסר קורטוב תנינן ברישא ות"ק לא זו אף זו קאמר ור' יוחנן בן נורי ארישא נמי פליג ואתא למימר דאפילו שלשה לוגין שלמים ומראיהן כמראה יין לא פסלי ובסיפא אף ע"ג דליכא שלשה לוגין שלמים מים הואיל דאיכא ז)מראה מים פסלי: **ופליגא דר' אלעזר.** הא דאמר רב נחמן לעיל בשהחמיץ מחלוקת פליגא אדר' אלעזר: **הכל מודים.** אפילו רבי יהודה: **שאין מפרישין עליו ממקום אחר.** מתמד אחר: **אלא א"כ החמיץ.** תמד זה שהוא בא לתקן ולהפריש עליו ממקום אחר. ומדקאמר ר' אלעזר אליבא דרבי יהודה דאין מפרישין עליו ממקום אחר מכלל דמחייב ליה רבי יהודה בלא החמיץ ואתא רבי אלעזר לאשמועינן דעד כאן לא מחייב ליה רבי יהודה אלא מיניה וביה אבל ממקום אחר אפילו הוא כיוצא בו שלא החמיץ לא שמא זה עתיד להחמיץ והוי פירא וזה אין עתיד להחמיץ וקא מפריש מן הפטור על החיוב או מן החיוב על הפטור ח)והמפריש מן הפטור על החיוב אוכל טבל שהרי אין שם מעשר חל על מעשרותיו שאינו ראוי לכך ונמצא שלא נתקן זה שהפריש עליו והמפריש מן החיוב על הפטור מאכיל טבל לכהן שהרי אין שם תרומה חלה עליו כיון שזה שהוא מפריש עליו א"ל לכך נמצא שנותן לו מטבל זה החייב בתרומה ומאכילו לכהן על חנם וטבל במיתה אף לכהן כדאמרינן באלו הן הנשרפין (סנהדרין פג.):

משיקו

בשהחמיץ מחלוקת. לאו דוקא בשהחמיץ אלא כיון שסופו להחמיץ אע"ג דלא החמיץ כדאמר בסמוך ובודאי יין חשיב לר' יהודה מדנקח בכסף מעשר ואפילו יש בו ג' לוגין מים מלבד היין אינו פוסל את המקוה א) כי היכי דנחשבין המים כפרי להיות נקחים בכסף מעשר לענין מקוה נמי נחשבים כפרי ולא פסלי ליה ואין לומר הא דנקחין משום דהוו כקנקן שנקח אגב היין ב) לא דמי דעל ידי הקנקן משומר היין אבל במים שבתמד אין נקחין אלא משום דחשיב כיין לפי שיש בה טעם כמו יין מזוג ואפילו למאן דתנא חסר קורטוב ברישא במשנה דמייתי בסמוך הא שלש לוגין של מים פסלי ליה לא דמי דהתם ליכא טעמא דחמרא אלא חזותא לבד ולא חיישינן בחזותא כיון דליכא טעמא אבל הכא דאיכא טעמא חמרא מזגא איקרי והיכא דלא החמיץ חשיב ליה כודאי מים מדפוסלין את המקוה דספק מים שאובין למקוה כשר: **ומתני'** רבי יהודה היא. והא דלא מוקי פלוגתייהו בשלא החמיץ ומתניתין כרבנן משום דאף רבי יהודה היה פוטר בלא החמיץ: **דלמא** אי שבקיה הוה מחמיץ. לאו אאין נקחין בכסף מעשר פריך דבדין הוא דאין נקחין מספק אלא אפוסל את המקוה פריך דמספק אין לפסול כדתניא בתוספתא ט) מקוה שהניחו ריקן ובא ומצאו מלא כשר מפני שהוא ספק מים שאובין למקוה וכן מוכח בכמה משניות: **רבא** אמר הא מני רבי יוחנן בן נורי היא. רבא בא לומר שאפילו שייר ממנו בכוס והחמיץ חשיב מים כל זמן שלא החמיץ לפסול את המקוה כרבי יוחנן בן נורי דאמר שלשה לוגין מים חסר קורטוב שנפל לתוכן קורטוב חלב חשיב כמים לפסול את המקוה כיון דטעמא וחזותא מיא והכא נמי טעמא וחזותא מיא ואף ע"ג דלא דמי לגמרי דהתם אותו חלב אין סופו להיות בו טעם חלב וגם לא היה נקח בכסף מעשר אבל הכא סופו שיהיה בו טעם יין כשיחמיץ והמים עצמם נחשבים יין להיות נקחים בכסף מעשר כדאמר בעירובין (דף ל:) בשכר לרבות תמד משיחמיץ מ"מ מדקדק רבא כיון דאפילו חלב עצמו נחשב כמים להשלים שיעור שלשה לוגין לפסול את המקוה ה"ה דהכא הוה פוסל את המקוה אע"ג דסופו להחמיץ כיון דהשתא מיהא טעמא וחזותא מיא: **וטעמא** וחזותא דהאי מיא נינהו. אע"פ שלא הזכיר רבי יוחנן בן נורי אלא חזותא מ"מ צריך שלא יהא בו טעם יין ולכך נקט רבא טעמא וחזותא דפשיטא דיין לבן שהיה דומה למים לא היה פוסל את המקוה ואפילו מזוג בג' לוגים מים והא דלא נקט רבי יוחנן בן נורי הכל הולך אחר הטעם והמראה למאן דגרים בריש מכות (דף ג:) חסר קורטוב דמשמע הא יש בו ג' לוגין פוסל את המקוה ואף ע"ג דמראיהן יין ובא רבי יוחנן בן נורי לחלוק גם על רישא ולומר דאין פוסל כיון שיש בו מראה יין אע"פ שיש בו טעם מים לכך לא הזכיר טעמא אלא מראה ולמאן דלא גרים ברישא חסר קורטוב דהשתא לא י)קא"ר יוחנן בן נורי אלא אסיפא נקט מראה למימר דבין ברישא בין בסיפא הולך אחר המראה כלומר כי היכי כ)דמודה ליה ברישא דאזלינן אחר המראה מודי ליה נמי בסיפא דאזלינן בתר טעמא ומראה: **ופליגא** דר' אלעזר דאמר ר' אלעזר הכל מודים כו'. וא"ת אמאי פליג הא אתי שפיר כרב נחמן דהכי קאמר אע"ג דר' יהודה מחייב במעשר משהחמיץ או שסופו להחמיץ מודה דאין מפרישין עליו מתמד אחר אלא א"כ החמיץ זה וזה משום ל) דלמא זה סופו להחמיץ וזה אין סופו להחמיץ והוה ליה כו' וי"ל דלכך קאמר דפליגי דמשמע הלשון דמודו בין רבנן בין רבי יהודה שאפילו רבנן מ)אמרו זה הלשון שאין מפרישין עליו ממקום אחר אלא א"כ החמיץ אבל החמיץ מפרישין ורב נחמן דמוקי פלוגתייהו בהחמיץ סבר פטרי רבנן אפי' החמיץ: **התמד** עד שלא החמיץ משיקו במים וטהור משהחמיץ אין משיקו במים. וא"ת לרב נחמן דחשיב ליה פירי בשסופו להחמיץ אע"ג דלא החמיץ כמאן לא כרבי יהודה ולא כרבנן וי"ל נ)(סיפא) עד שלא החמיץ דהכא אין סופו להחמיץ ששייר ממנו בכוס ולא החמיץ כדפרישית לעיל עד שלא החמיץ דמתניתין:

הכל

מסורת הש"ס

א) מכות ג: מקוואות פ"ז מ"ה, ב) נ"א רבא אמר לא צריכין לאוקמא מתני' בשייר בכוס כדאוקמה רבה דאפילו בלא שייר נמי כי לא החמיץ ומתני' דקתני וכו' ס"י רש"א, ג) גירסת רש"א ורב נחמן דאזל בתר בסוף כרבנן, ד) רש"א, ה) רש"א, ו) רש"א, ז) [תרומות פ"א מ"ה], ח) [עירובין כו:], ט) [רפ"ב דמקוואות], י) קאי ר' יוחנן כ"א, כ) צ"ל דמודינא לי' כו' אודו לי, ל) צ"ל שיפרש,

◆

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה בשהחמיץ וכו' כי היכי דנחשבין המים:

◆

מוסף רש"י

ומראיהן כמראה יין כו' לא פסלוהו. משום דחסרו קורטוב, אבל אי הוו מעיקרא שלשת לוגין שלמים ונפל לתוכן קורטוב יין ומראיהן כמראה יין פסלוהו (מכות ד.). ומראיהן כמראה מים כו' לא פסלוהו. טעמא דסיפא נמי משום דחסר קורטוב הוי, וגבי יין נמי הוי מצי למיתני כי האי גוונא ברישא ומיתניינו מתרא בבבא הכי שלשת לוגין מים חסר קורטוב שנפל לתוכן קורטוב יין או חלב, בין שמראיהן כמראה מים בין שמראיהן כמראה יין לא פסלוהו, אלא כי אורחא דמילתא קתני להו, שהיין שהוא אדום הופך את המים למראיהן אבל החלב אין דרכו להפוך את מראיתן (שם). הכל הולך אחר המראה. וגבי יין אפילו הוו מעיקרא שלשת לוגין שלמין, כיון דמראיהן כמראה יין לא פסלוהו (שם).

עין משפט נר מצוה

קצו א מיי' פ"ז מהל' מעשר שני ונטע רבעי הל"ו:

קצז ב ג מיי' פ"ז מהל' מקואות הל"י והל"א סמג עשין רמח טוש"ע יו"ד סי' רא סעיף כג:

קצח ד מיי' פ"ב מהל' טומאת אוכלין הלכה כד:

◆

שיטה מקובצת

א] עד שלא החמיץ פוסל את המקוה ואינו נקח. נ"ב נ"א בקצת פירושים פוסל את המקוה ולגבי מעשר נמי הואיל וחזותא וטעמא מיא אינו נקח בכסף וכו': ב] משום דיש להם מראה מים והכא נמי: ג] הואיל דאיכא שלשה לוגים מראה מים פסלי: ד] זה וזה משום דדלמא זה סופו להחמיץ: ה] שאפי' רבנן יאמרו זה הלשון:

◆

רבינו גרשום

רבא אמר הא מני ר' יוחנן היא. כלומר הא מני דתנן עד שלא החמיץ אינו נקח בכסף מעשר ר' יוחנן בן נורי שהולך אחר המראה דתנן שלשת לוגין מים וכו': קורטוב מדה קטנה ומראיהן כמראה יין ונפלו למקוה לא פסלוהו כלומר משום דמראיהן כמראה יין ויין אינו פוסל את המקוה. שלשת לוגין מים חסר קורטוב שנפל לתוכן קורטוב חלב ומראיהן כמראה מים ונפלו למקוה לא פסלוהו כלומר כיון דלא הוו מן המים ג' לוגין שלימים אע"פ שמראה כמראה מים לא פסלוהו: ר' יוחנן אומר הכל הולך אחר המראה כיון שמראיהן כמראה מים פסלוהו דהולך אחר המראה: לאו אמר ר' יוחנן בן נורי בתר חזותא אזלינן. הכא נמי בתמד אזיל בתר חזותא וכיון דלא החמיץ טעם וחזותא מים נינהו: ומה דאמר רב נחמן ור' יוסי בר' חנינא בשהחמיץ מחלוקת (זו) פליגי דר' אלעזר: שאין מפרישין עליו. כלומר מן מעשר של יין על התמד שעדיין לא החמיץ אלא אם כן החמיץ והכל מודים מטענה זו אפי' ר' יהודה דמחייב אפי' שלא החמיץ. קסבר בלא החמיץ מחלוקת דר' יהודה ורבנן ומה דמחייב ר' יהודה לא מיחייב אלא מיניה וביה כלומר להפריש עליו מעשר מתמד עצמו שעדיין לא החמיץ אבל מתמד אחר אין מפרישין עליו שמא אתי לאפרושי מן הפטור על